

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ Covid-19 พฤติกรรมการใช้ชีวิต
การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่เทศบาลนครราชสีมา
จังหวัดนครราชสีมา

The Economic and Social Impacts from the Covid-19 Epidemic: situation,
Lifestyle Behaviors of People's Learning towards Adaption for the New
Normal Community in the Nakhon Ratchasima Municipality Area,
Nakhon Ratchasima Province

ชลิดา กันหาลีลา¹ ดิเรก แสสนธิ² ลัทธจิตร มีรักษ์³

Chalida Gunhalila, Direk Saesonti, Lattachit Meerak

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ Covid-19 2) พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ 3) เสนอแนะแนวทางช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรการวิจัย คือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา จำนวน 116,548 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางตารางสำเร็จรูปเครซีและมอร์แกน จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่เทศบาลนคร จำนวน 10 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ และผลกระทบทางสังคม การใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลง

2. พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ พบว่า (1) การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ มีการสร้างอาชีพผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น (2) การปรับตัวด้านสุขภาพ มีการปฏิบัติตัวสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา (3) การปรับตัวด้านสังคม การพูดคุยปฏิสัมพันธ์กันผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ (4) การปรับตัวด้านเทคโนโลยี มีการเรียนรู้ใช้อุปกรณ์สื่อสารเทคโนโลยีมากขึ้น

3. แนวทางช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบ (1) การลดหย่อนภาษีประเภทต่าง ๆ (2) การลดค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ (3) การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้บริหารควรนำข้อมูลจากการถอดบทเรียนไปกำหนดนโยบาย มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดโควิดสายพันธุ์ใหม่ในอนาคต

ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย ประชาชนส่วนใหญ่สามารถปรับตัวและเรียนรู้ในการใช้ชีวิตวิถีใหม่ที่จะอยู่กับสถานการณ์ Covid-19 ได้ในระยะยาว

Received: 2023-09-23 Revised: 2023-10-03 Accepted: 2023-10-06

¹ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา Lecturer of Faculty Public Administration, Nakhonrathasima College. E-mail: chalida.nmc@gmail.com

² ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา Dr., Lecturer of Faculty Public Administration, Nakhonrathasima College. E-mail: ddss2490@gmail.com

³ ดร., อาจารย์พิเศษคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม Dr., Special Instructor of Faculty Political Science, Siam University. E-mail: lattachitmeerak@gmail.com

คำสำคัญ (Keywords) : ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมสถานการณ์โควิด 19;
พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ การปรับตัว; ชุมชนวิถีใหม่

Abstract

The research purposes were to study: 1) the economic and social impacts from the Covid-19 epidemic, 2) lifestyle behavior of people's learning towards community adaptation to the new normal, and 3) the suggestion for alleviating the impacts. This is a mixed method research. For a quantitative research, There were 116,548 people, living in Nakhon Ratchasima Municipality. The sample size of 400 people was determined from Crazy and Morgan's ready-made table. For the qualitative research, ten key informants consisted of administrators, civil servants, and municipal officials. It was a structured in-depth interview. Data analysis was done by the mean, percentage, standard deviation. and content analysis. The research results found the following:

1. The economic impact it was impossible for people to do as normal work; and the social ones their daily lives were changed.

2. For the lifestyle habits of people's learning towards the community adaptation to the new normal, it showed that: (1) economic adjustment more careers were being created through online platforms, (2) health adjustment there was a practice of wearing a hygienic mask at all times, (3) social adjustment talking and interacting through online applications, and (4) technology adaptation there was more learning to use technological communication devices.

3. The suggestions for alleviating the impact were: (1) various types of tax deductions, (2) reducing various utility bills, and (3) providing low interest loans. As the policy recommendations, the executives should use information from lessons learned to formulate policies for measures, to preventing the spread of new strains of COVID in the future.

As the results of research, most people are able to adapt and learn to live a new way of life with the Covid-19 epidemic in the long term.

Keywords: the economic and social impacts from the Covid-19 epidemic situation;
lifestyle behaviors of people's learning towards adaptation;
the new normal community

บทนำ (Introduction)

การระบาดของ Covid-19 เมื่อ พ.ศ. 2562-2563 เป็นการระบาดทั่วโลก เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม 2563 และประกาศให้

เป็นโรคระบาดทั่วโลก ในวันที่ 11 มีนาคม 2563 โดยสถานการณ์ ณ วันที่ 19 เมษายน 2563 มีผู้ติดเชื้อทั่วโลกจำนวน 2,331,892 คน สหรัฐอเมริกา พบมากที่สุด 738,913 ราย สเปน 194,416 ราย และ อิตาลี 175,925 ราย มีผู้เสียชีวิตจากโรคโควิด-19 ทั่วโลกเพิ่มกว่า 1,600,00 ราย (ไทยโพสต์, 2563) ซึ่งประเทศไทย พบผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 เป็นนักท่องเที่ยวหญิงชาวจีนอายุ 61 ปี ที่เดินทางมาจากเมืองอู่ฮั่น และแพร่ระบาดสู่คนขับแท็กซี่ชาวไทย อายุ 50 ปี ตามผลตรวจยืนยันเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 จึงเป็นคนไทยรายแรกที่ติดเชื้อโควิด-19 และสำหรับผู้ป่วยโควิด-19 ที่เสียชีวิตรายแรกของประเทศไทย เป็นชายไทยอายุ 35 ปี เสียชีวิตเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563 (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาด Covid-19 ครั้งนี้ เป็นการแพร่กระจายไปทั่วโลกซึ่งมิใช่แค่วิกฤตการณ์ ด้านสาธารณสุขเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงเป็นประวัติการณ์เนื่องจากเป็นโรคใหม่จึงไม่มีภูมิคุ้มกันในคนทั่วไป ทำให้จำนวนผู้ที่ติดเชื้อมีมากส่งผลให้เกิดการเสียชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และระบบเศรษฐกิจ และไม่สามารถป้องกันการแพร่ระบาดของโรคได้อย่างสมบูรณ์ (กรมควบคุมโรค, 2564: 2) ปัญหาการแพร่ระบาดของ Covid-19 ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมไปทั่วโลก เศรษฐกิจตกต่ำ คนตกงานเป็นจำนวนมาก เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินมหาศาล จนเกิดการตื่นตัวและประชาชนปรับตัวในการดำเนินชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อให้รอดพ้นจากสภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อโรคดังกล่าว ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น รัฐบาลได้เพิ่มมาตรการ ควบคุมการแพร่ระบาดในรอบแรกของประเทศ และมีการสอบสวนการแพร่ระบาดของโรค พร้อมส่งเสริมให้คนในประเทศเฝ้าระวังตนเอง สวมหน้ากากอนามัย รักษาความสะอาด นอกจากนี้ กรมการสาธารณสุข วุฒิสภา ชี้ผลกระทบจาก Covid-19 ทำให้เกิด New Normal หรือวิถีชีวิตปกติแบบใหม่ทางด้านสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยระบุว่า New Normal จะครอบคลุม วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ทั่วโลกในช่วง 1-2 ปี ทางด้านสังคม ซึ่งเป็นอีกมิติที่สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องปากท้องหรือมิติเศรษฐกิจ (กรมการสาธารณสุข วุฒิสภา, 2563)

ในปี 2566 ยังมีการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิดสายพันธุ์ใหม่ ซึ่งเป็นลูกผสมจากโอไมครอนอย่าง XBB.1.16 (Arcturus) โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ผู้คนออกเดินทางไปพบปะสังสรรค์กันมากขึ้น รวมทั้งชาวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขจึงติดตามเฝ้าระวัง โควิดสายพันธุ์ใหม่ XBB.1.16 เป็นเชื้อไวรัส SARS-CoV-2 สายพันธุ์ XBB จากลูกผสมตระกูล Omicron BA.2.10.1 และ BA.2.75 มีรายงานการค้นพบครั้งแรกที่ประเทศอินเดีย เมื่อเดือนมกราคม 2566 องค์การอนามัยโลกจัดเป็นเชื้อที่ต้องเฝ้าติดตาม (Maria Van Kerkhove, 2566) ข้อมูลรายงานสถานการณ์โรค Covid-19 ของกระทรวงสาธารณสุข ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566 ระหว่างวันที่ 7-13 พฤษภาคม 2566 พบไทยมีผู้ติดเชื้อโควิด-19 รายใหม่ 2,352 คน และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในวันที่ 14-20 พฤษภาคม 2566 จำนวน 2,632 คน และวันที่ 21-27 พฤษภาคม 2566 มี 2,970 คน ส่งผลให้ขณะนี้ ผู้ป่วยสะสม 18,039 ราย และผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง ปอดอักเสบ 425 ราย ใส่ท่อช่วยหายใจ 253 ราย ผู้ป่วยเสียชีวิต ตั้งแต่วันที่ 7-27 พฤษภาคม 2566 จำนวน 128 ราย กระจายในไปหลายจังหวัดโดยการติดเชื้อส่วนมากพบในพื้นที่เรือนจำ โรงเรียน ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ สถานที่ทำงานและชุมชน (กรมอนามัย, 2566)

จังหวัดนครราชสีมาเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งจังหวัดได้ออกมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของจังหวัดนครราชสีมา ณ วันที่ 24 ธันวาคม 2564 มีผู้ป่วยสะสมจำนวน 34,001 ราย รักษาหาย 33,200 ราย ยังรักษาอยู่ จำนวน 528 ราย เสียชีวิตสะสม จำนวน 273 ราย ในปี 2565 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาได้คลี่คลายและมีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น จากการดำเนินมาตรการทางสาธารณสุขอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตลดลงตามลำดับ เทศบาลนครนครราชสีมาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องให้การดูแลช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโควิด 19 ซึ่งด้วยบทบาทหน้าที่นอกจากหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ในการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังต้องเฝ้าติดตาม ดูแลการแพร่ระบาดของโรคอย่างต่อเนื่อง กนกพร นิยมพลี (2566: 26) จากการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้จะทำให้ข้อค้นพบจากงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยองค์กรภาครัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายสาธารณะ แนวทางการปฏิบัติตลอดจนประชาชนได้รับรู้แนวทางที่เหมาะสม ทราบถึงผลกระทบและลักษณะการปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ (New Normal) ภายหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 เกิดแนวทางในการปรับตัวและการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างปกติสุขและเหมาะสมในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) ด้วยการสอบถามความเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และการสืบค้นข้อมูลจากงานวิจัย บทความวิชาการ เอกสาร หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการศึกษา ในการวิจัยคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารเทศบาลนครราชสีมาโดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง มีระยะเวลาในการศึกษาในช่วง ธันวาคม พ.ศ. 2564-มิถุนายน พ.ศ. 2566

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของ Covid-19 (พ.ศ. 2564-พ.ศ. 2566) และพฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ ตลอดจนสังเคราะห์ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับโลก และในประเทศไทย สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP) กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค (2564: 5-11) ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านสังคม และ 4) ด้านเทคโนโลยี

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 116,548 คน (ข้อมูลสถิติจำนวนประชากร กรมการปกครอง ณ มิถุนายน 2566)

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (1970: 607-610) จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีนครนครราชสีมา รองนายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่สำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ข้าราชการประจำเทศบาลนคร ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลทบทวนเนื้อหาจากเอกสารและใช้เทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบ (Component Analysis) ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้โดยตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากอุปสรรคหรือปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้จากการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) ที่ชัดเจนขึ้น

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ทำการศึกษาในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ช่วงเวลาในการศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยในช่วงการแพร่ระบาดของ Covid-19 (พ.ศ. 2564-พ.ศ. 2566)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งมีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ช่องทางรับทราบข้อมูล เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 (พ.ศ. 2564-พ.ศ. 2566) ซึ่งเป็นแบบประเมินค่าระดับผลกระทบให้เลือกตอบ 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ โดยทำการศึกษา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านสังคม และ 4) ด้านเทคโนโลยี โดยลักษณะของคำถามแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด ให้เลือกตอบ 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ที่เหมาะสมกับบริบทของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เป็นข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Structured Interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยวิธี 1) แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 400 ชุด 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 256-2570) เทศบาลนครนครราชสีมา, รายงานประจำปี จัดหมายข่าว เอกสารประชาสัมพันธ์ของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์และประเมินผล 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีนครนครราชสีมา รองนายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่สำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ข้าราชการประจำเทศบาลนคร เป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ลักษณะของ

การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบกับ ทบทวนเนื้อหาจากเอกสารและใช้เทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบ (Component Analysis) ตามกรอบแนวคิด และทฤษฎีที่กำหนดไว้โดยตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่สามารถสังเกตได้จากการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เป็นการสังเคราะห์และอธิบายการปรับตัวของ ครอบครัวหรือชุมชนต่อการแพร่ระบาดของ Covid-19 และข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายต่อการปรับตัวและการเข้าสู่ชีวิตวิถีใหม่

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษา ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน (ร้อยละ 57.75) ส่วนใหญ่อายุ 46 ถึง 60 ปี จำนวน 149 คน (ร้อยละ 37.25) มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 145 คน (ร้อยละ 36.25) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย จำนวน 122 คน (ร้อยละ 30.50) รับทราบข้อมูลข่าวสารจากเทศบาลนคร ผ่านทางผู้นำชุมชน หรือเสียงตามสาย จำนวน 196 คน (ร้อยละ 49.00)

2. ประชาชนได้ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ดังนี้

2.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า “การระบาดของ Covid-19 ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้” มีผลกระทบในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ		ระดับผลกระทบ		แปลผล	ลำดับ
จากการแพร่ระบาดของ Covid-19		$\bar{X}$	S.D.		
1	ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้	4.84	0.39	มากที่สุด	1
2	ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง	4.82	0.48	มากที่สุด	2
3	ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น	4.77	0.43	มากที่สุด	3
4	ทำให้นิสัยของครัวเรือนเพิ่มขึ้น	4.75	0.43	มากที่สุด	4
5	ทำให้การออมของครัวเรือนลดลง	4.66	0.46	มากที่สุด	7
6	ทำให้สถานภาพทางการเงินของครัวเรือนไม่มั่นคง	4.81	0.39	มากที่สุด	6
7	ทำให้ความอยู่ของครัวเรือนแย่ลง	4.70	0.40	มากที่สุด	5
รวม		4.79	0.42	มากที่สุด	

2.2 ผลกระทบทางสังคม ส่วนผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า “การระบาดของไวรัสโคโรนา

2019 (COVID-19) ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลง” มีผลกระทบในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.82) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19

ผลกระทบทางสังคม		ระดับผลกระทบ		แปลผล	ลำดับ
จากการแพร่ระบาดของ Covid-19		$\bar{X}$	S.D.		
1	ทำให้ประเพณีต่างๆในท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้	4.61	0.40	มากที่สุด	6
2	ทำให้การร่วมกิจกรรมทางสังคมทำได้น้อยลงหรือทำไม่ได้เลย	4.73	0.48	มากที่สุด	3
3	ทำให้การพบปะระหว่างกันในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ร้านอาหารทำได้น้อยลง	4.66	0.46	มากที่สุด	5
4	ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลง	4.82	0.47	มากที่สุด	1
5	ทำให้การเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ ต้องใช้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น	4.78	0.41	มากที่สุด	2
6	ทำให้ต้องดูแลสุขภาพตัวเองและครอบครัวมากยิ่งขึ้น	4.58	0.44	มากที่สุด	7
7	ทำให้งดกิจกรรมสันทนาการนอกบ้าน เช่น การออกกำลังกายในที่สาธารณะ	4.30	0.30	มาก	9
8	ส่งผลต่อการศึกษาทั้งระบบ	4.70	0.40	มาก	4
9	สภาพแวดล้อมของชุมชนที่อาศัยอยู่เปลี่ยนแปลงไป	4.43	0.35	มากที่สุด	8
รวม		4.64	0.43	มากที่สุด	

3. พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้สู่การปรับตัวของสมาชิกในครัวเรือนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ผลการศึกษา พบว่า

3.1 การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ พบว่าประชาชนมีการสร้างอาชีพผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น รองลงมา การประกอบธุรกิจของสมาชิกในครัวเรือนได้รับผลกระทบแต่ยังคงดำเนินธุรกิจต่อไป แต่อย่างไรก็ตามมีบางส่วนที่ลดขนาดธุรกิจลงและปิดธุรกิจ

3.2 การปรับตัวด้านสุขภาพ พบว่าประชาชนมีการปฏิบัติตัวสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา รองลงมา การล้างมือให้สะอาด ด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อ

3.3 การปรับตัวด้านสังคม พบว่าประชาชนมีการพูดคุยปฏิสัมพันธ์กันผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ รองลงมา สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

3.4 การปรับตัวด้านเทคโนโลยี พบว่าประชาชนมีการเรียนรู้ใช้อุปกรณ์สื่อสารเทคโนโลยีมากขึ้น รองลงมา ขอคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งานอุปกรณ์สื่อสารจากคนใกล้ชิด (เช่น ญาติ/ลูก/หลาน/เพื่อน)

สรุปผลการวิจัย พบว่า การแพร่ระบาดของ Covid-19 ส่งผลต่อ พฤติกรรม การเรียนรู้ และการปรับตัว ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านเทคโนโลยี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปรับตัวต่อการใช้ชีวิตในรูปแบบวิถีใหม่อย่างแท้จริง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แนวทางช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้ (1) การลดหย่อนภาษีประเภทต่าง ๆ (2) การลดค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ (3) การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (4) การจัดหาวัคซีนที่มี

ประสิทธิภาพดีให้ประชาชนทุกปี (5) การให้ความรู้แก่ประชาชนในการรับมือกับโควิดสายพันธุ์ใหม่อย่างถูกต้อง (6) การช่วยเหลือเงินเยียวยาสำหรับกลุ่มเปราะบาง (7) การส่งเสริมสร้างอาชีพภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษาที่ได้สรุปผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลกระทบทางเศรษฐกิจพบว่า ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ และผลกระทบทางสังคมพบว่า การใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2564: 160) พบว่า มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้เกิดเชื้อโควิด - 19 ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง และเว้นระยะ เพื่อลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ แนวทางในการแก้ปัญหา การช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคม ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะ การปฏิบัติตามกิจตามมาตรการป้องกันของโรค ของรัฐอย่างเคร่งครัด

2. จากสถานการณ์การระบาดของ Covid-19 พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ พบว่า (1) การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาตนเองการเรียนรู้การสร้างอาชีพผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น (2) การปรับตัวด้านสุขภาพ มีการปฏิบัติตัวสวมหน้ากากอนามัย (3) การปรับตัวด้านสังคมมีการพูดคุยปฏิสัมพันธ์กันผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ (4) การปรับตัวด้านเทคโนโลยี มีการเรียนรู้ใช้อุปกรณ์สื่อสารเทคโนโลยีมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐสุรางค์ ปุคคะนันท์ และคณะ (2565: 322) พบว่า 1) การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ ในการระบาดช่วงแรก ครอบครัวยังไม่มีมีการสร้างอาชีพใหม่ ยังใช้ชีวิตปกติ และระวังเรื่องการวางแผนการค่าใช้จ่ายของครัวเรือน 2) การปรับตัวด้านสุขภาพ พบว่าส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติตัวอยู่เป็นประจำได้แก่ สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาเมื่ออยู่กับผู้อื่น รับประทานอาหารสุกใหม่ และหมั่นล้างมือให้สะอาด 3) การปรับตัวด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า วิธีการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปกติ การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวและการพูดคุยกันมากขึ้น 4) การปรับตัวด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ได้เรียนรู้การใช้อุปกรณ์สื่อสาร และเทคโนโลยีด้วยตนเองและขอคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งานอุปกรณ์สื่อสาร (เช่น กล้อง/หลาน/เพื่อน) และ 5) ด้านการศึกษา พบว่าคนในครอบครัวต้องแบ่งเวลาสอน/ดูแลลูก/หลานมากที่สุด

3. แนวทางของภาครัฐและเอกชนในการช่วยเหลือ การแก้ปัญหา บรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ดังนี้ (1) การลดหย่อนภาษีประเภทต่าง ๆ (2) การลดค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ (3) การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (4) การจัดหาวัคซีนที่มีประสิทธิภาพดีให้ประชาชนทุกปี (5) การให้ความรู้แก่ประชาชนในการรับมือกับโควิดสายพันธุ์ใหม่อย่างถูกต้อง (6) การช่วยเหลือเงินเยียวยาสำหรับกลุ่มเปราะบาง (7) การส่งเสริมสร้างอาชีพภายในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิสิทธิ์ คุณวรปัญญา (2565: 102) พบว่า ควรสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานที่บ้าน เช่น ค่าอินเทอร์เน็ต ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้งบประมาณจากการที่ส่วนงานประหยัดค่าสาธารณูปโภคมาสนับสนุนให้กับผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ (2565: 40) พบว่า 1) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชน โดยให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาความเดือดร้อน 2) ด้านการ

พัฒนาสาธารณสุข จัดทีมเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค 3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ดำเนินมาตรการช่วยเหลือ ด้านปัจจัยสี่ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนอย่างเร่งด่วน การจ่ายเงินสงเคราะห์ซึ่งไม่ใช่เงินเยียวยา 4) ด้านการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมหลักและมาตรการเสริมสำหรับพื้นที่ การควบคุมกิจกรรมดำเนินงานเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทองสา บุตรงาม และคณะ (2565: บทคัดย่อ) พบว่า พฤติกรรมการปรับตัวบนวิถีวิถีใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับดี ในปัจจุบันนี้เป็นยุคเทคโนโลยีทำให้ประชาชนสามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ดี ทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่และผู้เสียชีวิตลดลง เนื่องจากประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนไวรัส โคโรนา 2019 และการฉีดเข็มกระตุ้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด 19 พฤติกรรมการใช้ชีวิต การเรียนรู้ของประชาชนสู่การปรับตัวชุมชนวิถีใหม่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ตลอดจนแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนในการบรรเทาความเดือดร้อนผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 และผู้บริหารสามารถนำผลวิจัยที่ได้ไปพัฒนากำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดโควิด 19 สายพันธุ์ใหม่ในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสามารถนำผลวิจัยที่ได้ไปกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและกฎเกณฑ์ป้องกันการแพร่ระบาดโควิด 19 สายพันธุ์ใหม่ในอนาคต การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคเอกชน และภาคประชาชน

1.2 การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ประชาชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หลากหลายช่องทาง กระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 สายพันธุ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และสถานการณ์ร้ายแรงอื่นๆในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการแพร่ระบาด Covid-19 สายพันธุ์ใหม่ ในมิติพื้นที่, รูปแบบการปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำมาเปรียบเทียบ พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการแพร่ระบาด Covid-19 สายพันธุ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องและขยายกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา และเขตพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงภาพกว้างของพฤติกรรมการปรับตัวบนวิถีวิถีใหม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านสาธารณสุขต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- กนกพร ฉิมพลี. (2566). ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 13(2): 21-50. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/KKUJ/article/view/257800/180743>. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566.
- กรมการปกครอง. (2566). **ข้อมูลสถิติจำนวนประชากร ณ มิถุนายน 2566**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData> สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566.
- กรมควบคุมโรค. (2564). **แนวทางการให้วัคซีนโควิด-19 ในสถานการณ์การระบาดของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมควบคุมโรค. (2564). **รายงานผลการทบทวน ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับโลก และในประเทศไทย สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (IHPP) กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กันยายน พ.ศ. 2564**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมอนามัย. (2566). **กรมอนามัย เผยแนวโน้มผู้ป่วยโควิดเพิ่มขึ้น ย้ำ สถานประกอบการ ประชาชน ปฏิบัติตามมาตรการ ลดเสี่ยงโควิด 19**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://multimedia.anamai.moph.go.th/news/060666/> สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566.
- กรรมาธิการการสาธารณสุข วุฒิสภา. (2563). **เดลินิวส์ออนไลน์ : หมอชี้โควิดส่งผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตแบบใหม่ด้านสังคม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th /politics/771154>. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566.
- ณัฐสุรางค์ ปุคคะนันท์ และคณะ. (2565). พฤติกรรมการใช้ชีวิต การปรับตัว และการเรียนรู้ของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) สู่การปรับตัวของชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 8(8): 321-335. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/254725> สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566.
- ทองสา บุตรงาม และคณะ. (2565). **พฤติกรรมการปรับตัวบนชีวิตวิถีใหม่ หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.dspace.bru.ac.th. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). **ด่วน พบชายอายุ 35 ปี ผู้ป่วย "โควิด-19" เสียชีวิตรายแรกในไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/society/1784036>. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566.
- ไทยโพสต์. (2563). **ผู้ติดเชื้อโควิด-19 ทั่วโลกพุ่งทะยาน 2.3 ล้านคน สหรัฐมียอดผู้เสียชีวิตใกล้ 40,000 คน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thaipost.net/main/detail/63571>. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566.
- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19). **วารสารมหาจุฬานาครทรรค์**. 7(9): 40-55. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/246723>. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566.

- สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2564). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6(2): 160-174. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/245848> สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566.
- อภิสิทธิ์ คุณวรปัญญา. (2565). การปรับตัวในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อเตรียมพร้อมสู่ NEW NORMAL สำหรับผู้ปฏิบัติงานตำแหน่งประเภทสนับสนุนมหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 13(1): 83-104. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/yri/article/view/259586>. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2566.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. v.30, 607-610.
- Maria Van Kerkhove. (2 5 6 6). **Center for Medical Genomics**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.facebook.com/CMGrama/posts/915639319775315/?aipv=0&eav=Afb3HgUpOB7bKLERLmx-fGLYNwtY0NucTBV5-9rygX0Gvive8DSb27pL6pDgrbwcDkA&_rdr สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2566.

